

Parkinson- ORDLISTA

Parkinson
Förbundet

Ordlista vid Parkinsons sjukdom

A

Abduktion	Rörelse i riktning från medellinjen
Absorption	När ämnen upptas genom en slemhinna eller genom huden.
Acetylkolin	Signalsubstans i det kolinerga nervsystemet. Signalsubstansen är bl.a verksam vid överföringen av impulser från en nervcell till en annan och från nerv- till muskelceller.
Adipsi	Oförmåga att känna törst.
Adrenalin	Hormon från binjuremärgen, utlöses bl.a vid stress.
Adulta stam-celler	Stamceller hos en vuxen individ. De finns i olika organ och vävnader och kan utvecklas till olika celltyper i just det organet
Afasi	Språkrubbning
Afoni	Total oförmåga att bilda ljud
Afrodisiakum	Medel som åstadkommer stegrad sexuell lust
Ageusi	Smakbortfall
Agnosi	Oförmåga att känna igen
Agonist	En substans som binder till en mottagarmolekyl och åstadkommer en fysiologisk reaktion, ”medhjälpare” (motsatsen är antagonist).
Agrafi	Störd förmåga att skriva
Akalkuli	Störd förmåga att räkna
Akatisi	Motorisk rastlöshet, svårt att sitta stilla. Ofrivilliga smårörelser symmetriskt i bål och extremiteter, vanligen till följd av neuroleptikabiverkan.
Akinesi	Total orörlighet, betecknar ibland också svårighet att initiera en rörelse.

Alfa-tocopherol	E-vitamin, fettlöslig (antioxidant)
Alternerande	Växlande
Aminosyror	Proteinernas byggstenar. Består av en eller flera Aminogrunder (NH ₂) och karboxylgrupper (COOH)
Amnesi	Minnesbortfall
Amusi	Förlorad musikalisk förmåga
Analgesi	Oförmåga att känna smärta
Anestesi	Känslösbortfall
Anhidros	Nedsatt / upphörd svettfunktion
Anisokori	Sidoskillnad i pupillstorlek
Anopsi	Synfältsbortfall
Anorexi	Aptitlöshet
Anosmi	Luktsinnesbortfall
Anosognosi	Oförmåga att kännas vid sin egen sjukdom
Antagonist	En substans som binder till en mottagarmolekyl men åstadkommer ingen reaktion. Något som har motsatt verkan, ”motarbetar” (motsats är agonist).
Antidepressiva	Läkemedel mot depression
Antihistamin	Preparat som används vid behandling av allergiska åkommor.
Antikolinerg	Läkemedel som på något sätt stör eller blockerar det kolinegra nervsystemet har antikolinerg effekt.
Apraxi	Rubbad förmåga till ändamålsenliga rörelser
Arachnoidea	Den mellan hårda och mjuka hjärn-respektive ryggmärgshinnan liggande spindelvävsliknande hinnan (spindelvävshinnan)
Areflexi	Bortfall av senreflexer

Asteni	Brist på kraft och energi (neurasteni= brist på psykiska energi och myasteni= nedsatt muskelkraft som endast förekommer vid neuromuskulär transmissionsrubbing).
Asterognosi	Oförmåga att identifiera föremål med känseln
ATP	Adenosintrifosfat, en energirik molekyl som lagrar energi i cellerna.
Ataxi	Koordinationsstörning
Atrofi	Volymminskning, förtvining
Atypiska Parkinsonsjukdomar	Även så kallade Parkinson Plus sjukdomar – parkinsonliknande sjukdomar t ex MSA, PSP, CBD, DLB med annan symtom, behandling och förlopp än Parkinsons sjukdom.
Axon	Nervfiber (sändare)

B

Ballism	” Kaströrelser”. Förekommer oftast halvsidigt som ”hemiballism”. Förekommer ofta vid stroke men kan också ses som biverkan av dopaminerga läkemedel.
Basala ganglier	Samlingsnamn för områden i hjärnan som bl.a påverkar rörelseförmågan
Bradyfreni	Svårighet att tala, tröghet i tankeprocessen
Bradykinesi	Förlångsammade rörelser
Bulbär	Lokaliserad till förlängda märgen (”bulben”)

C

CBD	Cortico Basal Degeneration –en atypisk Parkinsonsjukdom
Chorea	Danssjuka. Ofrivilliga, oregelbundet uppträdande, lite ”knyckiga” rörelser, ofta abdukt påkommande. Kan variera från motorisk rastlöshet till våldsamma, ”ballistiska” kaströrelser i extremiteter och bål.
Coma	Medvetslöshet
Corpus-striatum	(”Den räfflande kroppen”) ett begrepp inom anatomin som betecknar den del av hjärnsubstansen som bl.a styr motoriken.
Cortex	Hjärnbarken. Den yttersta delen av hjärnan.

D

DBS	Deep Brain Stimulation. Operation med inläggning av elektroder i specifika delar av hjärnan som möjliggör stimulering av strukturer som ger lindring av Parkinsonsymtom
DNA	Förkortning för deoxiribonukleinsyra som vår arvs massa är uppbyggd av
Dekarboxylas	Ämne i kroppen som förvandlar dopa till dopamin
Desorientering	Bristande medvetenhet om situationen
Demens	Uttalad generell nedsättning av högre funktioner
Dendrit	Nervfiber (mottagare)
Depression	Kraftigt och varaktigt sänkt stämningsläge
Diadokokinesi	Snabba, alternerande (omväxlande) rörelser
Dietist	Kostrådgivare
Diffundera	Sprida sig ut i

Diplopi	Dubbelseende
Distal	Långt från kroppen
DLB	Demens av Levy-Body typ – en atypisk Parkinsonsjukdom
Dopa	Förstadium till dopamin
Dopamin	Signalsubstans som aktiverar människans muskelrörelser. Påverkar bl a graden av vakenhet, entusiasm, kreativitet m m
Dorsal	Bakre, egentligen det som ligger åt ryggsidan, motsats till ventral
Dysartri	Talstörning
Dysetesi	Obehag av normalt ej obehagligt känselstimulus
Dysfagi	Sväljningssvårigheter
Dysfoni	Heshet, röstsvaghet
Dysfori	Glädjelös och lättirriterad sinnesstämning
Dyskinesi	Rubbning av rörelsekontrollen (hypo- eller hyperkinesi) vanligen i betydelsen tillkomst av ofrivilliga rörelser
Dysmetri	Felpekning
Dystoni	Förhöjd sammandragningsgrad i muskulaturen med ofrivilliga rörelser och felställningar (ofrivillig muskelanspänning som förvrider extremiteter, bål nacke och ansiktsuttryck). Kan drabba såväl enstaka och centralt belägna muskelgrupper t ex vadmuskelspasm och tvinga patienten till ett egendomligt utseende/ egendomlig kroppsställning
Dävert	Trapetsliknande handtag

E

ECT	Förkortning för Electro Convulsiv Terapi; elbehandling av hjärnar
Ekotalmaskin	Maskin som fördröjer snabbt och otydligt tal

EMG	Förkortning för Elektromyografi, mätning av muskelcellens elektriska aktivitet
Embryonala stamceller	Stamceller från det allra första stadiet i embryots utveckling
Embryo	Utvecklingsfas tre till åtta veckor efter befruktningen (människa)
Encefalit	Hjärninflammation
Encefalitis lethargika	Sömnsjuka
Encefalopati	Utbredd funktionsstörning (egentligen sjukdom i hjärnan)
End-of-dose	Dosglapp eller allt kortvarigare effekt av varje dos
Endogen	Orsakad av sjukdom
Essentiell	Nödvändig, oundgänglig
Eufori	Upprymdhet
Excitatorisk	I neurofysiologisk mening stimulerande, retande
Exogen	Utlöst av yttre faktorer
Extension	Sträckningsrörelse
Extra-pyramidala	Äldre terminologi i stort sätt synonym med den neurologiska systemets definitionen av basala ganglier
Enzym	Ämnen som ökar hastigheten hos kemiska reaktioner genom att påverka de reagerande molekylerna utan att själva förändras .Det finns många slags enzymer, och vart och ett av dem påskyndar (katalyserar) en speciell kemisk reaktion Samtliga enzymer är proteiner.

F

Fascikulationer	Små, okontrollerbara muskelryckningar i enstaka muskelknippen
Flexion	Böjningsrörelse

Fluktuera	Stiga och falla; variera, växla, skifta
Fluorescera	Reflektera
Foniater	Läkare med specialistkompetens i foniatri; d v s den medicinska kompetens som sysslar med behandling av röst och talrubbningar
Freezing	Hastigt påkommet rörelsestopp

G

Ganglie	Knutformig anhopning av nervceller utanför centrala nervsystemet
Gen	En enhet i DNA-molekylen som bär nedärvd genetisk information
Granula	Upplagringsblåsor i cellen

H

Hallucination	Vanföreställning; syn- eller hörseluttryck utan verklighetsunderlag
Hemi	Halv; avser funktion i ena kroppshalvan
Hemianopsi	Ensidigt synfältsbortfall
Hemipares	Ensidig förlamning/svaghet
Hemiplegi	Ensidig förlamning (efter slaganfall)
Homonym	Lika för båda ögonen (egentligen betydelse: likalydande)
Homovanilj-syra (HVA)	Uppstår vid nedbrytning av dopamin
Huntingtons-chorea	Danssjuka
Hyper	I överkant, ökad
Hyperestesi	Överkänslighet för känselstimulus
Hyperkinesi	Ofrivillig rörelse, överrörlighet

Hypestesi	Nedsatt känsel
Hypo	Under, i underkant, nedsatt
Hypokinesi	Rörelsehämning. Samlingsbegrepp för rörelsesvårigheter till följd av dopaminerg underfunktion. Uppdelas vanligen i <ul style="list-style-type: none"> a) bradykinesi = långsam motorik b) svårigheter att initiera rörelser c) nedsatt rörelseomfång d) svårighet att utföra omväxlande rörelser, t ex mellan böjning och sträckning

I

Initiera	Sätta igång
Inhibitorisk	I neurofysiologisk mening hämmande
Intracerebral	I hjärnan
Intrakraniell	I skallkaviteten
Ipsilateral	I samma kroppshalva

J

Juvenil	Ung, hos en ung person
----------------	------------------------

K

Katalysator	Ett ämne som ändrar hastigheten hos en kemisk reaktion utan att själv förändras. Exempel på sådana ämnen är enzymer
Kavitet	Ihålighet
Kaudalt	Nedåt, mot svansen
Kinesi	Rörelse

Kinesia-paradoxa	Plötsligt ”uppvaknande” ur svår akinesi med tillsynes full rörelseförmåga under en kort stund
Klonisk	Ryckvisa muskelsammandragningar
Konfabulation	Utfyllnad av minneslucka
Konfusion	Tillfällig förvirring
Kontraktur	Ihållande muskelsammandragning som leder till muskel-förkortning, vilket i sin tur leder till en sammandragning av extremiteter som ger inskränkt eller upphävd rörlighet i lederna
Kontralateral	I andra kroppshalvan
Koordination	Samordning. T ex samverkan av olika kroppsdelar eller muskler och muskelgrupper för att utföra sammansatta rörelser
Kortikal	Avseende cortex (barken)
Kranialt	Mot huvud, uppåt

L

L-dopa	Försbstans till dopamin, finns naturligt i kroppen men kan också tillföras som läkemedel t ex Madopark och Sinemet
Lesion	Skada. Vid hjärnkirurgi används begreppet för att ange att man gör en irreversibel terapeutisk skada i specifika strukturer i hjärnan i syfte att t ex förbättra vissa Parkinsonsymtom
Logoped	Tal-och röstterapeut

M

MAO	Förkortning för monoaminoxidas, ett enzym i kroppen som bryter ned vissa produkter
Membran	Filter som släpper igenom vissa substanser

Meningit	Hjärnhinneinflammation
Mikrografi	Förminskad handstil
Monoaminer	Äggviteämnen som är ursprungssubstansen till vissa transmittorsubstanser (signalämnen)
Mono-neuropati	Funktionsstörning i enskild perifer nerv
Monopares	Svaghet i en extremitet
Motorik	Rörelseförmåga
MSA	Multipel System Atrofi –en Atypisk Parkinsonsjukdom
Mutism	Stumhet
Myelopati	Nedsatt funktion i ryggmärgen
Myelit	Inflammation i ryggmärgen
Myopati	Funktionsstörning i muskler
Myotoni	Ofrivillig långsam avslappning efter muskelsammandragning

N

NGF	Förkortning av Nerv Growth Factor. Kemisk substans , nervtillväxtfaktor, som stimulerar nervcelltillväxten
Neuralgi	Smärta vid nervskada med abnorm impulsbildning
Neurogen	Utgående från nerverna
Neuroleptika	Medel mot psykoser och andra psykiska sjukdomstillstånd
Neurolog	Läkare specialiserad på neurologi
Neurologi	Läran om nervsystemets sjukdomar
Neuron	Nervcell
Neuropati	Funktionsstörning i perifera nerver
NMPTP	Förkortning för N-metyl-4fenyl-1,2,3,6-tetrahydropyridin

vilket är en kemisk substans som förstör hjärnans dopaminceller och kan ge parkinsonistiska symtom. Används vid djurförsök

Nonverbal	Inte möjligt att förmedla med ord. Samtal utan ord/kroppsspråk. Motsatsen är verbal.
Nystagmus	Ofrivilliga, svängande ögonrörelser

O

Oftalmoplegi	Utbredd ögonmuskelförlamning
ON-OFF fenomenet	Snabba, kraftiga och oftast oförutsägbara variationer i rörelseförmåga. Beror troligtvis på ojämn medicineffekt.
Oral	Genom/via munnen
Ortostatisk	I upprätt ställning
Ortostatisk hypotension	Plötsligt blodtrycksfall vid uppresning
Ortostatism	Sammanfattande benämning på olika symtom som kan uppträda i stående ställning och har med otillräckligt återflöde av blod till hjärtat att göra. Symtom kan t ex vara trötthet, yrsel, svimning.
Oscillopsi	Förnimmelse av att synfältet gungar

P

Paradoxial kinesia	Plötslig, oftast kortvarig symtomfrihet som varar från några minuter ibland timmar till mer sällan några dagar
Paralysis agitans	”Skakande förlamning”- Parkinsons sjukdom
Paranoia	Förföljelsemani
Parapares	Förlamning/svaghet i båda benen
Paratoni	Ökad muskelspänning vid bl a demens/tillfällig förvirring
Pares	Förlamning/svaghet
Paralys	Fullständig förlamning
Parestesi	Domning, stickning, ”myrkrypning”

Parkinsonism	Ett samlingsbegrepp på Parkinsons sjukdom och besläktade tillstånd som karaktäriseras av minst två av följande symtom; rörelsehämning ökad muskelspänning skakning/darrning, kroppshållningssymtom.
Patologisk	Sjuklig
Peptid	En kedjeformig molekyl som består av två eller flera aminosyror. Om molekylen är sammansatt av flera aminosyror kallas den polypeptid.
PET	Förkortning för positronemissionstomografi. Röntgenkamera som registrerar ämnesomsättningen, syreförbrukningen eller tillförda radioaktiva ämnen t ex i hjärnan
Polydipsi	Abnormt stegrad törst
Polyneuropati	Samtidigt diffus funktionsstörning i många perifera nerver
Postural	Balanserande, relaterad till kroppshållningen
Postural tremor	Darrning/skakning som ökar i omfattning vid kropps- ansträngning, t ex i en arm när man sträcker ut den framför sig
Postsynaptisk	Del av synaps (se detta ord)
Pronation	Inåtrotation av handen eller foten i dess längdaxel
Propulsiv gång	Patienten initierar gången genom att luta sig framåt och avbryter ett hotande fall genom att flytta fram ena foten. Ibland leder denna gångteknik till allt snabbare och kortare små steg (festination). Propulsion utlöses också lätt genom balansstörning, t ex en lätt knuff framåt. Motsvarande fenomen bakåt kallas retropulsion.
Prosopagnosi	Oförmåga att känna igen ansikten
Protein	En komplicerad biologisk molekyl som består av en eller flera aminosyra kedjor. När den består av flera kedjor kallas varje kedja för polypeptid.
Proximal	Nära kroppen

PSP	Progressiv Supranukleär Pares – en Atypisk Parkinsonsjukdom
Psuedodemens	Reversibelt (Omvändbara) demensliknande tillstånd t ex till följd av akinesi och kommunikationssvårigheter. Intellectet är bevarat
Psykogen	Med psykiska mekanismer som orsak
Psykos	Tillstånd med abnorm verklighetsuppfattning
Psykosomatisk	Som tillhör relationerna mellan kropp och själ
Putamen	Yttersta delen av hjärnans linsjärna

R

Receptor	Mottagare (bindningsplats utanpå eller inuti en cell för ämnen som når cellen utifrån)
Regrediera	Återgå till tidigare stadium i utvecklingen
Resorption	Återuppsugning
Retropulsion	Patienten sätter igång gången genom att luta sig bakåt och avbryter ett hotande fall genom att flytta bakåt ena foten. Utlöses också lätt genom balansstörning, t ex en lätt knuff bakåt.
Rigiditet	Stelhet i muskulaturen p g a ofrivilligt ökad muskelspänning
Rotator	Vridare (t ex muskel som vrider runt)

S

Salivation	Spott eller salivavsöndring
Sackad	Snabb blickrörelse, inställningsrörelse
Seborré	Talgig hy till följd av ökad avsöndring från talgkörtlarna; bildande av torra, feta och sköra fjäll, mjäll
Sensibilitet	Känsl
Sertonin	Transmittorsubstans som tillhör gruppen monoaminerga transmittorsubstanser då den har en monoamin som grundsubstans (de övriga är noradrenalin och dopamin)

Signalämnen	Ämnen som förmedlar signaler mellan två nervceller, även transmittorsubstanser.
Spasticitet	Ökad muskelspänning vid skada på kortikospinala banor
Spinal	Avseende ryggmärgen
Stamcell	En omogen cell som genom delning kan ge upphov till nya omogna celler eller differentieras, dvs vidareutvecklas, till mer specialiserade celler, t ex nervcell, levercell, hjärtmuskelcell.
Stereotaktisk	Kirurgisk exakt teknik vid operation i hjärnan
Stimulus	Impuls (pluralis stimuli)
Strabism	Skelning
Stridor	Ansträngd andning p g a luftvägshinder
Supination	Vridning av handen eller foten i dess längdaxel
Supranukleär	Symtom p g a skada centralt ovanför nervcellskärnan
Substantia nigra	En nervcellsanhopning (en på var sida) i mellanhjärnan som innehåller melaninpigment och därför har svart färg. Cellerna innehåller dopamin.
Suspension	Uppslamning av fint fördelade ämnen i en vätska
Syncope	Svimning
Synaps	Omkopplingställe för nervimpulser (består av en presynaptisk nervända och en postsynaptisk mottagare)
Synapsklyfta	Mellanrummet i synapsen där överföringen av transmittorsubstansen sker

T

Terapeutisk kloning	Cellkärna (arvsmassan) från en kroppscell förs över till en donerad äggcell som tömts på egen arvsmassa; därefter stimuleras den nya cellen att dela sig och styrs till att bilda den efterfrågade vävnaden, t ex hjärtmuskelceller för en patient som haft hjärtinfarkt, eller producera dopamin vid Parkinsons sjukdom.
----------------------------	---

Tetanisk	Muskelsammandragning; ihållande krampartad
Tetrapares	Förlamning i alla fyra extremiteterna
Thalamotomi	Ett stereotaktiskt , kirurgiskt ingrepp i hjärnan som syftar till att minska skakning/ darrning och ofrivillig muskelspänning i ena kroppshalvan
Tics	Ofrivilliga, upprepade, enkla eller komplexa rörelser/ rörelsemönster eller ljud/ord av skiftande karaktär, vilka tillfälligtvis kan undertryckas
Tinnitus	Öronsus
Tonisk	Ihållande muskelsammandragning
Tonus	Sammandragningsgrad i muskulaturen
Tremor	Skakning eller darrning. Typiskt vid Parkinsons Sjukdom är s.k. vilotremor som dämpas vid frivillig rörelse. Lågfrekventa darrningar i händerna, även kallad ”pillertrillar-tremor”.
Torticollis	En tvångsmässig vridning och böjning i nacken till följd av ”kramp” i nackmuskulaturen. Patienten tvingas periodvis hålla huvudet snett. Kan uppträda vid stress eller helt utan relation till sysselsättning.
Transmittorsubstans	Ett ämne som förmedlar överföring t ex av en impuls mellan nervceller, en kemisk påverkan av en nervcell (transmission= överföring).
Transplantation	Överföring av organ eller celler från givare till mottagare
Tryptophan	En aminosyra. Det är en försubstans till serotonin, som är en viktig kemisk ”budbärare i hjärnan”
Tyrosin	En aminosyra som leder till bildning av dopa

V

Ventral	Främre, egentligen det som ligger åt buksidan till (motsatsen är dorsal)
Verbal	Möjlig att förmedla med ord (motsatsen är nonverbal)
Vertigo	Yrsel

Visus Syn, synsinne, synskärpa

Vitaminer Organiska ämnen som är nödvändiga byggstenar för kroppens funktioner

W

Wearing-off Behandlingssvikt. Allt sämre effekt av mediciner mot parkinsonsymtomen, för varje dos under dagen